

Емоційне стимулювання як метод активізації навчальної діяльності студентів

Т.О. Ковалькова
кандидат педагогічних
наук, старший викладач
кафедри психології,
Університет економіки
та права «КРОК»

Запропоновано аналіз проблеми впливу емоцій на навчальну діяльність студентів. Досліджено проблему емоційної стимуляції пізнавальної діяльності для продуктивного й ефективного навчання майбутніх фахівців з психології. Приділено увагу визначенню найбільш ефективних прийомів стимуляції навчальної діяльності студентів.

Ключові слова: активні методи, диспут, емоції, мотивація, навчальна діяльність, пізнавальний інтерес, почуття, психолог, психологічний клімат, уміння.

Предложен анализ проблемы влияния эмоций на учебную деятельность студентов. Исследована проблема эмоциональной стимуляции познавательной деятельности для продуктивного и эффективного обучения будущих специалистов по психологии. Уделено внимание определению наиболее эффективных приемов стимуляции учебной деятельности студентов.

Ключевые слова: активные методы, диспут, эмоции, мотивация, учебная деятельность, познавательный интерес, чувства, психолог, психологический климат, умения.

The analysis of a problem of the emotions' influence on educational activity of students is offered in the article. The author investigates the problem of emotional stimulation of cognitive activity for productive and effective learning of future specialists in psychology. A special attention to the determination of the most effective methods of stimulation of students' educational activity is paid in the article.

Keywords: active methods, debate, emotions, motivation, educational activity, cognitive interest, feelings, psychologist, psychological climate, skills.

Постановка проблеми

Емоції та почуття є своєрідним особистим ставленням людини як до навколишньої дійсності, так і до самої себе. В емоціях і почуттях виявляється задоволеність або незадоволеність людини своєю поведінкою, вчинками, висловлюваннями, діяльністю, у тому числі й навчальною [3, с. 18-20].

Навчальна діяльність студента породжує цілий спектр емоційних переживань: занепокоєння – задоволення, розчарування – радість, подив – байдужість. Із основних емоцій та почуттів найбільше дидактичне значення мають інтерес, радість, сумнів, здивування. Позитивні емоції від будь-якої праці визначаються її успішністю. Найбільш значущі результати праці виклика-

ють сильні задоволення та радість, менші – слабші [7, с. 183].

Нова інформація засвоюється студентами краще, якщо на заняттях подається емоційно, живо, зацікавлено; при достатньо розкутій міміці та жестикуляції, що вдало поєднані з ілюстративним поясненням матеріалу. На фоні психологічного комфорту, доброзичливо, в умовах поваги та взаємного інтересу, коли теоретичний матеріал вдало поєднується з практичним, із наявністю візуального (наочного) матеріалу (використання мультимедійних засобів, мап, графіків, малюнків, дошки та ін.) запам'ятовування інформації є значно вищим. При формуванні знань та умінь із психологічних дисциплін необхідним є

використання засобів підтримання інтересу, уваги та активності аудиторії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблема впливу емоцій на навчальну діяльність була предметом дослідження багатьох науковців. Так, поняття сутності емоцій і почуттів, їх функцій і класифікації досліджували такі вчені: Г. Бреслав, Л. Виготський, В. Вілюнас, Р. Вудвортс, Д. Додонов, К. Изард, Є. Ільїн, Д. Ліндслі, Г. Костюк, Л. Куліков, О. Леонтьєв, Я. Рейковський, С. Рубінштейн, П. Сімонов, Г. Шингаров, П. Якобсон та ін. Роль емоцій у навчальному процесі вивчали науковці: А. Алексюк, Ю. Бабанський, С. Кириченко, М. Скойкін, Н. Скрипченко та інші. Актуальними з огляду на проблему дослідження є наукові праці, присвячені вивченню впливу емоційності навчання на формування пізнавальних інтересів особистості (Н. Бібік, Б. Друзь, О. Киричук та Н. Морозова); взаємозв'язку емоційного ставлення до навчальної діяльності студентів та якості засвоєння ними знань і наявності мотивів навчання (Л. Божович, Н. Зубалій, А. Маркова та інші.).

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

Невирішеними залишаються можливості розвитку навичок невербальної комунікації в практичній діяльності психолога.

Формулювання цілей статті

Мета статті – проаналізувати дослідження проблеми емоційної стимуляції пізнавальної діяльності та продуктивного й ефективного навчання студентів за допомогою створення позитивного психологічного мікроклімату.

Основним завданням статті є визначення найбільш ефективних прийомів стимуляції навчальної діяльності студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження

У сучасних умовах методика викладання психології потребує пошуку шляхів підвищення результативності навчання. Професійна діяльність фахівця з психо-

логії є надзвичайно важливою, оскільки від його відповідального ставлення до виконання своїх обов'язків залежить життя іншої людини.

У психолога повинен бути збережений пріоритет фундаментальних наукових знань, що вимагає ґрунтовної науково-експериментальної підготовки студентів у вищому навчальному закладі. Йому необхідно вміти ефективно застосовувати професійні знання в практичній діяльності: проводити психологічну діагностику, соціально-психологічні обстеження, індивідуальні та групові консультації, розробляти і реалізовувати програми профілактики відхилень у поведінці та розвитку, здійснювати індивідуальну і групову психокорекцію, соціально-психологічну та психолого-педагогічну експертизу тощо.

Робота психолога в певних сферах людської діяльності має свої особливості. Вони зумовлюються специфікою об'єкта його діяльності, умов реалізації завдань роботи. Так, учені приділяють увагу аналізу особливостей професійної діяльності психологів у закладах освіти, сфері медицини, галузі спорту, військовій сфері, юридичній галузі та сфері цивільної авіації. Метою діяльності психолога відповідних галузей є захист психічного здоров'я особистості, підвищення ефективності діяльності, здійснення психологічної діагностики, профілактики; організація психореабілітаційних заходів, психологічна просвіта тощо.

За твердженням Н. Шевченко, учені наголошують на тому, що роки навчання майбутніх психологів у вищих навчальних закладах повинні бути осмислені та системно представлені як цілеспрямований процес формування професійної готовності до творчої діяльності й професійного росту. Цей процес повинен бути розкритий як становлення особистості психолога, який під час підготовки оволодіває професією, її багатосторонніми особливостями, цілями та вимогами, аж до необхідного рівня розвитку свого мовлення й уміння володіти собою [11, с. 186-189].

Так, В. Рибалка акцентує увагу на тому, що студент-майбутній практичний психо-

лог повинен уміти реально оцінювати та робити певні висновки щодо своєї професійної діяльності, тому що професійними можна назвати ті вміння і навички, які, можливо, й не досягнули рівня мистецтва, але забезпечують максимальну відповідність між діями та намірами, цілями дій: рівень набутих ним знань у тій чи іншій сфері практичної діяльності; рівень розвитку професійних навичок, які він демонструє в консультуванні та терапевтичній роботі; уміння викликати у клієнтів під час психотерапевтичної роботи бажані зміни [8, с. 29-32].

Усе це зумовлює потребу підготовки кваліфікованого психолога, який буде здатний надати професійну допомогу будь-якому клієнту. Навчання студентів повинно здійснюватися викладачами із застосуванням новітніх оригінальних рішень запам'ятовування інформації для формування необхідних знань та умінь із психологічних дисциплін та позитивного психологічного клімату в аудиторії.

Як зазначає Г. Жаворонкова, психологічний клімат – це емоційний настрій колективу, який відображає стосунки, що склалися між його членами. Під психологічним кліматом розуміють ту емоційно-психологічну атмосферу, яка створюється внаслідок ставлення людей до умов діяльності [2]. Ось чому для забезпечення оптимального ставлення студентів до навчальних предметів викладачу необхідно створити емоційно-позитивну атмосферу під час лекційних і практичних занять.

Емоційне збагачення лекційних занять з психології знімає зайве напруження думки і пам'яті у студентів, створює приємні почуття й радісні переживання від успішного здійснення навчальної діяльності, забезпечує відсутність перевантаження і збереження психічного здоров'я особистості. Емоційність у навчанні сприяє позитивному психологічному клімату в групі, забезпечує створення стійкого інтересу студентів до вивчення психології, формує їх готовність до майбутньої професійної діяльності за фахом психолога. Недооцінювання емоційних проявів під час процесу навчання призводить до труднощів

у запам'ятовуванні та збереженні інформації студентами. За допомогою створення викладачем позитивного емоційного клімату вдається підтримувати мотивацію студентів до вивчення психологічних дисциплін, що й забезпечує успішність навчання.

Мотивація є важливим компонентом навчальної діяльності студентів, яка буде успішною за умови позитивного емоційного ставлення студента до навчання, наявності пізнавального інтересу, потреби у здобуванні знань та умінь [10].

Для формування позитивної мотивації студентів у вищому навчальному закладі щодо вивчення психологічних дисциплін важливо використовувати активні методи навчання.

Активні методи спрямовані на формування мотивації під час процесу навчання, стимулювання пізнавальної діяльності та сприяння закріпленню у студентів необхідної інформації. Вони передбачають єдність діяльності викладача та студентів [10].

Варто пам'ятати: те, що ми чуємо часто, забувається; те, що бачимо, запам'ятовується дещо краще, однак лише те, що ми робимо самі, можемо зрозуміти і запам'ятати. Доречним є американське прислів'я: «Розкажи мені, і я забуду, покажи мені, і я запам'ятаю, зачепи мене, і я зрозумію». Адже при пасивному сприйнятті інформації студенти зберігають у своїй пам'яті 10% того, що читають; 20% того, що чують; 30% того, що бачать; 50% того, що чують і бачать. При застосуванні активних методів навчання в пам'яті утримується 80% того, що говорили самі студенти; 90% того, що вони самі робили [6, с. 25-36].

Отже, під час проведення лекційних і практичних занять викладачу необхідно використовувати рольові ігри, які допомагають студентам позитивно й емоційно сприйняти навчальний матеріал.

Ми поділяємо думку В. Чайки про те, що до методів емоційного стимулювання навчання з психології належить прийом створення ситуації зацікавленості, тобто використання цікавих для студентів прикладів, парадоксальних фактів, проведення рольових ігор. Підвищують інтерес до

навчання цікаві аналогії, зіставлення наукових і життєвих тлумачень різних психологічних явищ [10].

Практика підтверджує, що якість підготовки фахівців суттєво знижується передусім наслідком застосування пасивних методів дидактичного впливу. Методи активізації навчальної діяльності студентів безпосередньо сприяють їхньому самовдосконаленню, формують у них первинні вміння й навички фахової роботи на підприємствах і в установах, змістовні мотиви і мотивації навчальної та майбутньої професійної діяльності, суттєво впливають на зміст життєвих настанов, розвивають активність у навчальній діяльності [5].

Активна пізнавальна діяльність сприяє виробленню інтересу до самоосвіти студентів-психологів, що характеризується цілеспрямованістю, володінням прийомами навчальної роботи, сумлінністю, системою й порядком, винахідливістю, прагненням підвищити успішність у навчанні [9].

Методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності спрямовані на формування позитивних мотивів навчання, стимулюють пізнавальну активність і водночас сприяють збагаченню студентів навчальною інформацією. Вони поділяються С. Максимюк [4] на дві підгрупи: методи формування пізнавального інтересу та методи стимулювання обов'язку й відповідальності в навчанні.

До методів формування пізнавального інтересу належить стимулювання інтересу до навчальної діяльності. Адже, інтерес – це стимул до діяльності, він характеризується позитивною емоцією (навчання подобається студентам), наявністю пізнавальної сторони цієї емоції (студенту цікаво знати) і вираженням мотиву до цієї діяльності. Викладач з метою формування пізнавального інтересу повинен використовувати прийоми, що викликають позитивні емоції, – це образність, цікавість, здивування, естетичні та моральні переживання. Великі можливості емоційного впливу на студентів має правильно підібраний, емоційно насичений навчальний матеріал (зв'язок із життям, діяльністю видатних людей, навчальні кінофільми,

телепередачі, наочні посібники тощо). Ось чому для виховання пізнавального інтересу у студентів викладачеві необхідно застосовувати пізнавальні ігри, аналіз життєвих ситуацій, ситуації успіху в навчальній діяльності, навчальні диспути [4].

В основі навчальних диспутів лежить обговорення якоїсь проблеми чи питання. Диспут – це обмін думками з наукової чи суспільної теми. Диспути бувають великі й малі (залежно від проблеми). Підготовка до диспуту розпочинається з оголошення теми та програми; ознайомлення студентів із висвітленням вказаної проблеми в літературі, вибору ведучого та його підготовки до диспуту, запрошення спеціалістів з цієї теми для підсумків, обладнання аудиторії, у якій буде проводитися диспут. Диспути навчають студентів мислити самостійно, розвивають практичні уміння, повагу до думки інших [4].

Велике значення для емоційного стимулювання навчання мають педагогічні ситуації успіху. Для зрівноваження емоційного стану студента нами було використано педагогічну технологію «Створення ситуації успіху» (за А. Белкіним) [1]. Її основою є особистісно зорієнтований підхід до процесу навчання та виховання. Адже ситуація успіху – це суб'єктивний психічний стан задоволення наслідком фізичного або морального напруження виконавця справи, творця явища. Педагог допомагає студенту вийти на рубіж відмінного або доброго навчання. Для цього проводилися індивідуальні заняття, консультації, підготовка студентів до відповідей перед аудиторією, їх заохочення. Однак варто уникати штучного завищення оцінок, що сприймається групою як порушення викладачем справедливості й об'єктивності.

Друга підгрупа – методи стимулювання обов'язку та відповідальності в навчанні. Для цього застосовується вимога, оцінка, контроль знань і умінь студентів.

У наш час існує проблема небажання студентів вивчати навчальний матеріал. Ось чому викладач повинен емоційно пояснювати студентам суспільну й особистісну значущість навчання, ставити вимоги, заохочувати до сумлінного ви-

конання своїх обов'язків, вказувати на недоліки, робити правильні зауваження, щоб викликати більш відповідальне ставлення студентів до навчання [4]. Різноманітні прийоми стимулювання емоційних реакцій студентів сприяють активізації їх навчально-пізнавальної діяльності. Емоції, що їх переживають студенти-майбутні психологи, сприяють переходу їх знань в уміння, інформація стає своєю і вони позитивно до неї ставляться.

Висновки

Отже, роль емоцій у навчальній діяльності є неocenною. Ученими психологами та педагогами розроблено багато способів емоційного впливу на студентів: проблемний виклад матеріалу, створення ситуацій успіху, відбір емоційно насиченого матеріалу. Одним із поширених методів емоційного впливу на студентів у процесі

викладання нового матеріалу є включення в повідомлення викладача відомостей про цікаві події, думки письменників, видатних людей.

У процесі викладу нового матеріалу педагогам слід збуджувати в студентів-психологів емоції подиву, зацікавленості предметом повідомлення, занепокоєння та задоволення, розчарування та радість, змінюючи логіку послідовності, розриваючи причинно-наслідкові зв'язки, подаючи інформацію в яскравому емоційному світлі. Несподіваний підхід до розкриття матеріалу викликає подив, він стимулює студентів до навчання. Чим більш значущі результати праці, тим сильніші задоволення та радість виникнуть у майбутніх фахівців.

Включення студентів у різноманітні педагогічні ситуації примушує їх приймати необхідні рішення, забезпечує глибокі основи для формування знань та умінь.

Література:

1. *Белкин А. С.* Ситуация успеха. Как ее создать / А. С. Белкин. – М., 1991. – 176 с.
2. *Жаворонкова Г. В.* Управління конфліктами [Текст] : текст лекцій : навчальний посібник / Г. В. Жаворонкова, О. М. Скібіцький, Т. В. Сівашенко, О. І. Туз. – К. : Кондор, 2010. – 170 с.
3. *Кириченко С. В.* Роль емоцій при навчанні іноземній мові в технічних ВНЗ / С. В. Кириченко // Гуманітарний вісник НУК. – Миколаїв : НУК, 2012. – Вип. 5. – С. 18-20.
4. *Максимюк С. П.* Педагогіка : навчальний посібник / С. П. Максимюк. – К. : Кондор, 2009. – 670 с.
5. *Мойсеюк Н. Є.* Педагогіка : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / Н. Є. Мойсеюк. – 5-е вид., доп. і перероб. – К. : Б. в., 2007. – 656 с.
6. *Пилипчук В. П.* Освітньо-кваліфікаційні стандарти з маркетингу / В. П. Пилипчук // Професійна освіта в маркетингу : освітньо-кваліфікаційні вимоги : Матеріали робочого семінару ВГО «Українська Асоціація маркетингу», 23 – 24 червня 2005 р. – К., 2005. – С. 25-36.
7. *Понікаровська С. В.* Вплив емоційного компоненту на ефективність навчання іноземної мови у немовних ВНЗ / С. В. Понікаровська // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. – Х., 2010. – № 16. – С. 181-187.
8. *Рибалка В. В.* Психологічна культура особистості у професійній підготовці та діяльності практичного психолога / В. В. Рибалка // Проблеми підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів у вищих навчальних закладах. – К. : Ніка-Центр, 2002. – С. 29-32.
9. *Тарасова С. М.* Формування у майбутніх менеджерів фінансово-економічного профілю готовності до управлінської діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / С. М. Тарасова. – Кіровоград : Держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – 2006. – 232 с.
10. *Чайка В. М.* Основи дидактики : навчальний посібник / В. М. Чайка. – К. : Академвидав, 2011. – 238 с.
11. *Шевченко Н. Ф.* Актуальні питання професійної підготовки психологів у системі вищої освіти / Н. Ф. Шевченко // Психологічній службі системи освіти України 10 років : здобутки, проблеми і перспективи. – К. : Ніка-Центр, 2002. – С. 186-189.